

ERMENİ “SOYKIRIMI”: TARİHSEL BİR GERÇEK DEĞİL, SİYASİ BİR MASAL

(ARMENIAN “GENOCIDE”:
NOT A HISTORICAL FACT, RATHER POLITICAL MYTH)

Dr. Farhad MAMMADOV

Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı Himayesindeki
Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı

Öz: *Ermeni Diasporası tarafından bir siyasi kampanya olarak yürütülen sözde Ermeni soykırımının tanınması yolundaki gayretler, dünyayı tarihsel gerçeklerin ve hukuksal kavramların siyasi “meşrulaştırma” yoluyla tanınabileceği hususunda ikna etmek için her yola başvurmuştur. Nitekim dünyadaki farklı devletlerin kurumları tarafından yapılan tanımalar bu tür hareketlerin meşruiyeti ve bunların ne gibi sonuçları olabileceği sorularını gündeme getirmiştir. Bu makale, konuyu Perinçek-İsviçre davası üzerinden değerlendirecek ve sözde Ermeni soykırımının tarihsel bir gerçeklik değil, ancak siyasi bir masal olarak kabul edilebileceği tezini uluslararası hukuk analizi çerçevesinde savunacaktır.*

Anahtar Kelimeler: *soykırım, tanıma, hukuk, suç, AIHM, Ermenistan, Azerbaycan, İsviçre, Türkiye*

Abstract: *The recognition of so-called Armenian “genocide” as a political campaign of the Armenian Diaspora have went to great lengths to try and convince the world that there is a possibility to recognize historical facts and legal notions through the political “legalization” if one shall try hard enough. Indeed some of the recognitions made by the state institutions of different countries around the world have raised a question of the legality and implications of such actions. This article will look at the issue from the perspective of the case Perincek vs Switzerland and argue that the Armenian “genocide” can be considered not as a historical fact but as a political mythology through the analysis of international law.*

Keywords: *genocide, legality, recognition, law, crimes, ECHR, Armenia, Azerbaijan, Switzerland, Turkey*

İnsanoğlu tarih boyunca, genelde insanlığı mahveden, etik ve insani değerleri zedeleyen durumlarla mücadele etmeye çalışmıştır. Ne yazık ki, tarih bütün dünyada insanlığın doğasını gölgeleyen soykırım gibi etnik temizlik ve insanlığa zarar veren diğer korkunç örnekleri görmüştür.

Her şeye rağmen, bilim ve akademik çevreler soykırım, insanlık suçu, savaş suçları, toplu katliam, saldırganlık vb. gibi dehşet verici suçların önlenmesi amacı ile bu durumlara ve zulümlere adalet getireceği varsayılan bir sınıflandırma ve mekanizmalar yaratmıştır. Örneğin, **1998 Roma Yönetmeliği'nin¹ yürürlüğe girmesi ile 2002'de Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kuruluşu insanlığı bu alandaki gelişmelerde yeni bir seviyeye taşımıştır.** Burada, uluslararası kamuoyunun bir bütün olarak bu süreçle ve sürecin devamlılığı ile çokça ve hevesli bir şekilde ilgilendiğine dikkat çekilmelidir.

Bu yüzden, uluslararası kamuoyunun inandığı gibi (değinen Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) veya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) gibi kurulan yapılarla ispatlandığı üzere) hukuksal sınıflandırma ve uluslararası suçlar çalışılmasında, zulümlerle ve toplu katliamlarla ilgili olayların sınıflandırılmasının var olan veya özellikle yaratılmış (*olaya özel*) hukuki yapılar çerçevesinde yorumlarını alması gerektiğini farz etmek mantıklıdır.

Maalesef, her zaman bu durum olmamaktadır ve etki altında kalmış gruplar ve hatta topluluklar, diasporalar ve tartışmasız insanların kendileri, olayları politikleştirerek mevcut uluslararası durumdan kendilerine pay çıkarmaya çalışmakta, uluslararası suçlar kapsamına giren zulümlerin çözümlerini uluslararası mahkemeler ve kürsüler yerine ne hukuki ne de tarihsel açıdan karar verme yetkisi olmayan farklı devletlerin politik yapılarında aramaktadır.

Bu gibi durumlar, Ermeniler ve dünyada geniş bir alana yayılmış Ermeni Diasporası tarafından “*20. Yüzyılın ilk soykırımı*”² olarak adlandırılan Ermeni “soykırımı” olayı ile beraber ortaya çıkmıştır. Ermeniler yıllardır 1915’de Osmanlı İmparatorluğu’nda gerçekleşen vahşi olayları Osmanlı İmparatorluğu’nun mirasçısı olan Türkiye Cumhuriyeti’ne resmi özür dileme ve tazminat konusunda baskı yapmak ve ayrıcalık kazanmak için dünyanın birçok ülkesindeki farklı siyasi yapılarda (parlamentolar, yönetim yapılanmaları, belediyeler vb.) “soykırım” olarak kabul ettirmeye çalışmışlardır. Bazı örneklerde, karar formatında bazı ülkelerde resmi tanınma sağlamayı başarmışlardır. *Diğer örneklerde ise bazı ülkelerde Fransa’daki*

1 Matthew C. Weed, “International Criminal Court and the Rome Statue: 2010 Review Conference”, 10 Mart 2011, CRS Report for Congress, <http://fas.org/sgp/crs/row/R41682.pdf>.

2 “The Armenian Genocide 1915-1923”, *Armenian Church*, <http://www.armenianchurch-ed.net/armenian-heritage/armenian-genocide/remembling/>.

*Ermeni “soykırımını” reddetmenin kanunlar tarafından suç sayılacağı belli kararlar yasamada tanıtılmıştır.*³ Fakat birçok örnekte açıkça başarısız olunmuştur.

Bu makale, böyle bir yaklaşımın zayıflığını ve riyakârlığı gösterecek ve Ermenilerin 1915 olaylarını dünyadaki bütün devletlerde soykırım olarak tanıtmaya çabalarına rağmen, bunun ne tarihi ne de yasal bir gerçek olmadığını, fakat açıkça siyasi bir efsane olduğunu kanıtlayacaktır.

AİHM yakın zamanda Ermenilerin “tarihi gerçek ve hakikat” olarak isimlendirdikleri argümanlarını geçersiz kılma yönünde emsal teşkil edecek bir karar kaldı. Strazburg’daki mahkeme 17 Aralık 2013’de **Perinçek v. İsviçre davasında**⁴ hüküm verdi. Bazı uzmanların da belirttiği gibi Türkiye ve Ermenistan ilişkilerinin her boyutundaki hayati bir söylem için kritik olan bu davadaki karar, tüm dünya tarafından beklenmekteydi. Bu yüzden, bu karar uluslararası ilişkiler uzmanları ve analistler kadar avukatların içtihatları için de önemliydi.

Davanın arka planının başlangıç noktası; Doğu Perinçek’in İsviçre’de 2005’de katıldığı üç konferansta, Osmanlı İmparatorluğu’na yöneltilen 1915’teki Ermenilere karşı soykırım iddialarını reddetmesi, İsviçre-Ermeni Derneği tarafından kışkırtılan dava ise, İsviçre Lozan Mahkemesi’nin Perinçek’i suçlu olarak bulması ve 9 Mart 2007 tarihinde cezalandırmasıdır. Perinçek, Ermeni “soykırım” iddialarını bir “uluslararası yalan” olarak adlandırdı. Lozan Mahkemesi verdiği kararında, İsviçre Ceza Mahkemesi’nin ırkçılık tanımı çizgisinde, Perinçek’i ırkçı hareketleri ve tarihi bir soruna negatif yaklaşmasından dolayı suçlu buldu. Bu karar sebebiyle Perinçek ifade özgürlüğünden mahrum bırakıldı.

Perinçek Lozan Mahkemesi tarafından verilen kararı bir üst mahkemeye taşıdı fakat başarılı olmadı. 19 Haziran 2007’de Fransızca konuşulan eyalet Vaud’un temyiz mahkemesi Ermeni “soykırımını” aynı Holokost gibi, İsviçre Ceza Mahkemesi’nin 216. maddesi gereğince İsviçre Yasama organları tarafından kanıtlanmış *tarihsel bir gerçek*⁵ olarak tanınyormuş gibi değerlendirdi. Hüküm ile alakalı sorun ilk olarak şudur ki, Vaud temyiz mahkemesi kararında daha önceden konuyu ele almış herhangi bir uluslararası mahkemeye (böyle bir mahkeme hiç var olmamış, bu konu hiç ele alınmamıştır) değil de İsviçre Parlamentosu’nun alt komisyonunun önergesine atıfta bulunmuştur. Böyle bir

3 “French Council Finds Bill Penalizing Denial Unconstitutional”, *Armenian Weekly Staff*, 28 Şubat, 2012, <http://www.armenianweekly.com/2012/02/28/french-council-finds-bill-penalizing-genocide-denial-unconstitutional/>.

4 “Criminal conviction for denial that the atrocities perpetrated against the Armenian people in 1915 and years after constituted was unjustified”, *ECHR Registrar*, Press Release, 17 Aralık 2013.

5 Ray Smith, “European Ignites Freedom Debate”, *IPS*, February 15, 2014, Switzerland, <http://www.ipsnews.net/2014/02/european-ruling-ignites-freedom-debate/>

kararın hukuksal açıdan bağlayıcı bir belge olmaması (kanun değil) gerçeğine ve bütün İsviçre yasama organlarında kabul edilmemesine fakat sadece alt kamara önergesi olmasına rağmen, temyiz mahkemesi tarihsel uzmanlığın gereksiz olduğundan dolayı mahkeme boyunca kullanılmamasına karar vermiştir. Bununla birlikte, mahkeme Perinçek'in Ermenilere toplu katliam yapıldığı ve sürgün edildikleri gerçeğini reddetmediğini fakat sadece "soykırım" tanımını reddettiğini kabul etmiştir.

Bu hüküm, tüm hukuki imkânların Perinçek tarafından tüketilmesine yol açtı, çünkü açık bir şekilde Vaud temyiz mahkemesinin verdiği karar yasal düzlemde oldukça zayıftı. İsviçre Ceza Kanun'un 216. maddesine bakarsak, bununırka dayalı ayrımcılığı yasaklayan ve özellikle "bir kişi veya bir grup

Holokost ve "Ermeni soykırımını" sadece İsviçre Meclisi'nin bir kararı üzerine aynı kefeye koymak durumu sallantıda bırakır, zira trajik bir olay olan Holokost uluslararası ceza hukukunun bütün modern kavramlarına temel olan bir vaka olarak uluslararası ceza mahkemesinde onaylanmıştır.

*insan ırk, etnik köken ya da din söz konusu olduğunda birisini insan haysiyetine zarar verecek şekilde sözlü, yazılı, çizili, mimiklerini kullanarak, saldırgan davranarak ya da başka bir şekilde küçük düşürdüğünde ya da ayrımcılık yaptığında veya soykırım ya da diğer insanlığa aykırı suçları reddeder, önemsizleştirir ya da doğruluğunu sorgularsa... Üç yılı aşmayacak şekilde hapis cezasına çarptırılır ya da para cezası verilir"*⁶ durumlarına vurgu yapan bir madde olduğu açıktır. Yani, bu madde özel bir grubu ya da etnik kimliği vurgulamaz. İşte bu yüzden ki, böyle bir maddeyi kullanmada mahkeme yukarıda adı geçen yönerge formatında bulunabilecek özel bir mazerete ihtiyaç duyar. Ne yazık ki, mahkeme Ermeni "soykırım"ında 216. maddeyi yürürlüğe

sokmada kanunların verdiği yasal otoriteye sahip olmayan yasama organlarından birinin siyasi bir yönergesini özgürce kullanmıştır. Hatta daha dava sürecinin başlamasından itibaren, mahkeme haddini aşan bir görünüme bürünmüştür.

Ek olarak, Holokost ve "Ermeni soykırımını" sadece İsviçre Meclisi'nin bir kararı üzerine aynı kefeye koymak durumu sallantıda bırakır, zira trajik bir olay olan Holokost uluslararası ceza hukukunun bütün modern kavramlarına temel olan bir vaka olarak uluslararası ceza mahkemesinde onaylanmıştır. 1915'in Osmanlığı İmparatorluğu'ndaki trajik olaylar hiç bir zaman uluslararası bir yargı organı tarafından ele alınmamıştır ve bugün uluslararası hukukta onaylanan Yahudi Katliamı ile karşılaştırılmaz.

6 İsviçre Ceza Kanunu, 261. Madde bis, http://www.admin.ch/ch/e/rs/311_0/a261bis.html.

Böyle bir kararın, İsviçre Parlamentosunun komisyonlarından birine dayanarak Holokost ile “Ermeni soykırımını” bir tutmayı, yani bir hükümet tarafından verilen karar ile bir uluslararası ceza mahkemesinin kararını aynı çizgiye koymanın geçerliliğini sorgulayan uluslararası hukukçular ve uzmanlar arasında uzunca bir tartışma çıkmış olması şaşırtıcı olmamıştır. Bu tartışma sadece Türkiye ve İsviçre’ye (ortada olan nedenlerden dolayı) yayılmamış, tüm dünya yayılmış; bu zayıf karar tartışılmış ve sonrasında gelen son derece önemli olan ve burada da bahsedilecek olan AİHM’in kararına onaylayıcı bir tutum sergilenmiştir.⁷

Perinçek’in İsviçre’deki mahkemesinin özgün bir ortamda geçtiğinin altının çizilmesi gerekmektedir. İsviçre mahkemesinin kararına süreç boyunca saldırgan medyanın, sokak gösterilerinin, kişisel tehditlerin, hakaret vb. gibi engin bir cephaneliğin kullanıldığı Ermeni propaganda çalışmaları tarafından gölge düşürüldüğünü söylemek mümkündür. Ermenilerin kışkırtıcı kuruluşları kamuoyu görüşlerini etkileyebilme ve basını yönlendirebilme kapasiteleri ile ünlüdür. Aynı akımın Perinçek’in temyiz başvurusunun 12 Aralık 2007’de İsviçre Federal Mahkemesi tarafından reddedilmesinde etkili olması kuvvetle muhtemeldir.

Bununla birlikte, Perinçek İsviçre’deki bütün aşamaları bitirmiş oldu; bu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne temyiz başvurusu yapabilmek için önemlidir. Perinçek, 10 Haziran 2008’de AİHM’ne başvurusunu başlattı.

Uzun bir beş yıldan sonra, sonunda AİHM Perinçek’in lehine olan kararını verdi. Mahkeme Türk başvuru sahibinin “Ermeni soykırımını” reddettiğinde İsviçre kanunlara zarar vermediği yönünde kararını verdi. Bununla birlikte, İsviçre’nin kendisinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin ifade özgürlüğünü garanti eden 10. maddesine zarar verdiğine karar verdi. Mahkeme ayrıca, Perinçek’in İsviçre’deki birçok konferans süresince Ermeni “soykırım”ının varlığına karşı çıktığını fakat Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 17. maddesi çerçevesindeki haklarını suistimal etmediğine karar verdi. Dahası, mahkeme toleranslı ve çoğulcu bir demokratik toplumu, otoriter ve diktatör rejimlerinden ayıran ifade özgürlüğünün temel unsurlarından birinin hassas ve tartışmalı bir ortamda sorunların açık bir şekilde tartışılması olduğunun altını çizerek, İsviçre’yi ifade özgürlüğünün prensiplerinden birine zarar vermekle sorumlu tuttu.⁸

7 Ray Smith, “European Ruling Ignites Freedom Debate”, *IPS*, 15 Şubat 2014. <http://www.ipsnews.net/2014/02/european-ruling-ignites-freedom-debate/>.

8 “Criminal conviction for denial that the atrocities perpetrated against the Armenian people in 1915 and years after constituted genocide was unjustified”, *ECHR Registrar*, Press Release, 17 Aralık 2013.

AİHM ayrıca bunun Osmanlı İmparatorluğu'ndaki 1915 olaylarının tanımlanması ile ilgili bir karar olmadığını belirtti. Olayın aslı, açıkça AİHM tarafından soykırımın varlığının, kolay bir şekilde kanıtlanamayacak yasal bir kavram olarak tanımlanmasıydı. "Soykırım"ın aslında siyasi, tarihi, sosyolojik ya da diğer herhangi bir kavram değil fakat yasal bir şekilde kanıtlanan bir gerçek olduğu belirtilmelidir. Yani, yasal bir şekilde kanıtlanmayan diğer iddialar (tarihi fikirler, politik kararlar vb.) tartışmalıdır ve sadece bir grup insanın fikirlerini etkiler, objektif gerçeklik değildirler. Bununla bağlantılı olarak, AİHM tarihsel olayların tartışmaya açık olduğunu ve bir sonuçta ya da kesin bir gerçeklik savına ulaşamayacağını hesaba katarak, Ermeni "soykırımı" olarak tanımlanan olaylarda bir fikir birliğine ulaşma ihtimalinde şüpheciydi.

Görülebileceği gibi, AİHM Osmanlı İmparatorluğu'ndaki 1915 olaylarının karakterize ve analiz edilmesinden kendisini uzak tutarak, elindeki olaya yoğunlaşmıştır. Dahası, Ermeni "soykırım"ını herhangi bir şekilde tanıyan devletlerin, ifade özgürlüğünün ana özelliklerinden birinin genel bir çıkarın sağlanamadığı sorunlarda tartışma yaratabilecek az sayıdaki görüşün korunması olduğunu dikkate alarak, resmi görüşe karşı çıktıklarından dolayı bireylerin cezalandırılmasını yasallaştırmayı gerekli bulmadığı vurgulanmalıdır.⁹

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinin ikinci paragrafı belli koşulların sadece açık ve kesin tanımlarını istediğinde, AİHM Perinçek hakkında verilen kararda yapılan gerçek "soykırım" tanımının şüpheli olduğunu varsaymaktadır. AİHM aynı zamanda, İsviçre Federal Mahkemesi'nin Perinçek'in Ermeni "soykırımını" bir "*uluslararası yalan*" olarak adlandırıldığı İsviçre'deki konferansındaki ifadesi yoluyla, kendisini İsviçre kanunları altındaki bir cezanın mümkünlüğüne karşı savunmasız kıldığı farkında olduğu yönündeki argümanının geçerliliği tanıdı.¹⁰ Bu söylem ile İsviçre hükümetinin niyetleri, 1915 de Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşanan zulümlerin kurbanları olan bireylerin yakınlarının hatıralarını ve onurlarını korumaya almak yönündeydi. Fakat mahkeme, İsviçre hükümeti tarafından yapılan, Perinçek'in kamu düzenine ciddi bir tehdit tavrı takındığı yönündeki iddiasını yetersiz bir şekilde kanıtlanmış buldu. Bu yüzden, mahkeme için bu durum bir elde diğer bireylerin haklarını (kurbanların hatıra ve onurlarını), diğer elde ise Perinçek'in ifade özgürlüğünü tartmak oldu.

Dahası, mahkeme Perinçek'in ateşli bir tartışmanın parçasını oluşturan ve Osmanlı İmparatorluğu'ndaki 1915 olaylarının nitelendirildiği kamunun genel çıkarına olan tarihi, yasal ve siyasi tartışma ile meşgul olduğunu, kamu tartışmalarına rağmen, otoritelerin takdirinin sınırlı olduğunu vurguladı.

9 ECHR Registrar, "Criminal conviction...".

10 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 10.2. madde, http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.

AİHM, İsviçre Mahkemesi'nin kararını verirken kullandığı, Osmanlı İmparatorluğu'nda 1915'de gerçekleşen olayların nitelendirilmesi ile ilgili özellikle akademik çevrelerde genel bir fikir birliği olduğu savına katılmadı. AİHM, İsviçre Federal Mahkemesi'nin, zulümler ile ilgili olarak toplumun bütününde bir oybirliği olmadığını kabul ettiğini belirtti. Başvuru sahiplerinin ifadelerine göre genel bir fikir birliğinin pekiştirilmesi oldukça zor hatta neredeyse imkânsızdır ki, mahkeme de bu fikre katılmaktadır.

Dahası mahkeme İsviçre politik yapılarının görüşlerinin kurumdan kuruma farklılaştığını belirtmek zorundaydı. Dünyadaki devletlerin hepsinden sadece yirmi kadarı, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki 1915 olaylarını “soykırım” olarak tanımıştır. Bu tarz “tanımların” çoğu, hükümet temelli olamamasına rağmen İsviçre örneğindeki gibi parlamento ya da komisyon gibi politik yapılar temellidir.

AİHM, soykırımın çok dar ve şeffaf yasal bir tanım olduğu konusunda Perinçek ile aynı fikirdedir. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Ruanda hakkında verdiği kararda soykırım suçunun varlığında, zulümlerin sadece bir grubu ortadan kaldırmak değil de, bütün bir grubu ya da onun belirli bir parçasını ortadan kaldırmak şeklinde açık bir niyetle işlenmiş olmasını esas almış olması örnek olarak gösterilebilir.¹¹ Böyle

bir hukuki suçu kanıtlamak her zaman zordur. Nitekim AİHM, İsviçre Mahkemeleri'nin belli hukuki noktalara temas eden fikir birliğine katıldı.

AİHM tarafından sağlanan bu kısmi çözümleme açıkça Ermenilerin, Osmanlı İmparatorluğu'nun Ermeni nüfusunun bir kısmına ya da hepsine zarar verme iddialarını açıkça reddeder. Aslında bu, böyle bir fikir birliği eksikliğinin uluslararası yargılamada kanıtlanması açısından bir ilktir. Dahası, AİHM açıkça belirtmiştir ki bu olayın, Holokost suçlarının inkârı ile hiç bir alakası yoktur. Çünkü böyle olaylarda fail, Naziler tarafından işlenmiş somut, hukuki temele dayanan suçları reddeder. AİHM ayrıca, Ermeni “soykırımı” olarak isimlendirilen olayın aksine, Holokost suçlarının açıkça yapılmış olduğunun uluslararası bir mahkeme tarafından tespit edildiğini belirtti. Bu yüzden, Ermenilere yapılan zulümler, uluslararası mahkemenin kanunları tarafından onaylanan Yahudi Soykırımı'nda olduğu gibi, dar bir yasal tanımlama ile aynı çizgide olamaz.

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Ruanda hakkında verdiği kararda soykırım suçunun varlığında, zulümlerin sadece bir grubu ortadan kaldırmak değil de, bütün bir grubu ya da onun belirli bir parçasını ortadan kaldırmak şeklinde açık bir niyetle işlenmiş olmasını esas almış olması örnek olarak gösterilebilir.

¹¹ *Case Law of International Criminal Tribunal for Rwanda*, II. Paragraf, http://www.hrw.org/reports/2004/ij/ictf/3.htm#_Toc62641390.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, İsviçre'nin sırf 1915 ve sonrasında Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşanan trajik olayları "soykırım" olarak adlandırmaya katılmadığı için bir kişiyi ırk ayrımcılığı ile suçlamakta başarısız olduğu sonucuna ulaştı. AİHM ayrıca iki ilginç davayı da dikkate aldı. İlk olarak, İspanya Anayasa Mahkemesi'nin 2007 yılındaki kararı, soykırım suçlarını reddetmenin suç olarak kabul edilmesinin, doğrudan şiddeti teşvik eder olarak görülemeyeceği için, anayasaya aykırı olduğunu buldu.

İkinci davada, 2012'de Fransa Anayasa Meclisi, kanun tarafından tanınmış soykırımın varlığının inkârın suç olarak sayılmasının anayasaya aykırı olduğunu ilan etti. Meclis böyle suçlaştırmamanın ifade ve araştırma özgürlüğü ile uyumlu olmayacağını kanıtlayarak, kararı doğruladı.

Perinçek'in haklı duruşunu destekleyen bunca sav karşısında AİHM'nin Perinçek'in İsviçre otoriteleri tarafından suçlu bulunmasının temelini hem yetersiz hem de adaletsiz olduğunu ilan etmekten başka bir seçeneği yoktu. Bununla birlikte AİHM, kamu tartışmalarına yönelik eleştiri ifadelerini bastırmak için kullanılabilecek muhtemel bir yasal boşluğu ortadan kaldırmış oldu.

Bunun üzerine, AİHM'nin bu kararının tarihi anlamının göz ardı edilemeyeceğine dikkat çekilmesi gerekmektedir. Bu, sözde Ermeni soykırımı meselelerinin uluslararası düzeyde ilk kez bir tür hukuki yorumlama almasıdır. AİHM'nin görevi 1915 ve takip eden yıllarda Osmanlı İmparatorluğu'nda gerçekleşen olayların hukuki tanımını yapmak olmasa bile, yine de Ermeni "soykırımının" tarihsel bir gerçek olmadığını belirterek Holokost olayındaki kanıtlanmış soykırımdan farkını açıkça belirtmiştir. 1915'de Ermenilerin başına gelen zulümlerdeki temel öğeler böyle bir dar yasal tanım soykırım olarak tanımlayabilmek için eksik temellidir. Ruanda soykırımının aksine, iddia edilen Ermeni "soykırım" olayında, Osmanlı İmparatorluğu'nun Ermenilere bütün bir grup ya da parça olarak zarar verme niyetine dair yasal bir dayanak ya da uluslararası yargı kurumlarının açık bir kararı yoktur.

AİHM'nin kararının bu hüküm son hal olmadığından, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 43. ve 44. maddelerince bağlayıcı olmadığı belirtilmelidir. Üç aylık süreci takiben, herhangi bir taraf davanın AİHM'nin Büyük Dairesine taşınmasını talep edebilir. Eğer böyle bir talep yapılırsa, beş hâkimden oluşan bir heyet, davanın ileri bir tetkike ihtiyacı olup olmadığını inceler. Bu olayda, Büyük Daire davayı dinler ve kesin hükmü verir. Eğer talep edenin talebi reddedilirse, mahkeme hükmü o gün neticelenir.¹²

Bununla beraber, İsviçre politik ve sosyal çevrelerindeki ve medyadaki tartışmalardan sonra, sonunda İsviçre Hükümeti, davayı AİHM'nin Büyük

12 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 43. ve 44. maddeler, http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.

Dairesine sunmaya karar verdi. İsviçre Federal Adalet Ofisi’nin açıklamasında: **“İsviçre’nin önceliği İsviçre Ceza Kanunu’nun (Mad.261) altında yatan yerel otoritelerin anti-ırkçılık yasasına başvurmada mevcut kapasitelerinin hatlarının netleştirilmesidir. İsviçre, 1 Ocak 1995’de yürürlüğe giren ceza kanunundaki yasal boşlukları doldurma ve ülkenin BM’nin Irk Ayrımcılığı’nın Bütün Biçimlerin Önlenmesi Sözleşmesi’ne akredite olunmasını sağlama amacı ile bu ceza yasasını üretmiştir”** diye belirtilmiştir.¹³

Şüphe yoktur ki, böyle yasal hedeflere ulaşmak İsviçre’nin öncelikli hedefi olsa da, bunun arkasında çok fazla siyaset ve İsviçre makamlarının kararına tepki olarak Ermenistan Cumhuriyeti liderleri tarafından resmi olarak da desteklenmiş olan Ermeni lobi faaliyetlerinin baskısı vardır.¹⁴ Aynı zamanda karar Türk tarafından anlaşılır hayal kırıklıklarını da provoke etmiştir.¹⁵

Bu koşullarda, umut, davayı AIHM’nin durumu Büyük Dairenin kararına bırakmamasına kalmıştır ve eğer Büyük Dairenin kararına kalırsa bu Büyük Dairenin, alt Dairenin kararını tasdik etmesidir. Bununla birlikte mahkeme, politikacıların ve lobcilerin baskısından etkilenmeden kararını verdiğinde bağımsız ve politik olmayan bir yargı kurumu olduğunu gösterecektir.

Hocalıdaki toplu katliamı tartışırken şüphesiz soykırım suçunun belirtileri görülmektedir. Hocalıdaki katillerinin soykırım suçunun suç işleme niyeti (mens rea) olarak tanımlanabileceğine dair kanıtlar olduğu açıktır. Dağlık Karabağ çatışmalarının aktif olduğu dönemde meydana gelen bu tarz hareketlerin sadece Hocalı ile sınırlı olmadığı da belirtilmelidir.

Perinçek’in davası incelendiğinde akla bir diğer dava çarpıcı bir şekilde gelmektedir. Bunlar, aynı şekilde henüz mahkemede nitelendirilmesi yapılmamış olan, 366. Rus piyade alayının desteği ile Ermeni silahlı kuvvetleri tarafından Dağlık Karabağ savaşı sırasında 1992’de Hocalı, Azerbaycan’da gerçekleştirilen katliam ve diğer zulümlerdir. İnanılan yaygın düşünce soykırım olduğu yönündedir, akademik çevre yine de nihai nitelendirmenin uluslararası düzeyde mahkeme tarafından yapılması gerektiği kanısındadır.

Hocalıdaki toplu katliamı tartışırken şüphesiz soykırım suçunun belirtileri görülmektedir. Hocalıdaki katillerinin soykırım suçunun *suç işleme niyeti*

13 “Perinçek: Switzerland request referral to Grand Chamber”, *FOJ*, Press Release, 11 Mart 2014, http://www.ejpd.admin.ch/content/ejpd/en/home/dokumentation/mi/2014/ref_2014-03-11.html.

14 “We welcome Swiss government decision of Perinçek case – Armenian President”, *News.am*, <http://news.am/eng/news/198982.html>.

15 “Turkish anger as Swiss appeal Perinçek decision”, *Swissinfo.ch*, <http://www.swissinfo.ch/eng/turkish-anger-as-swiss-appeal-perin%C3%A7ek-decision/38167380>.

(*mens rea*) olarak tanımlanabileceğine dair kanıtlar olduğu açıktır. Dağlık Karabağ çatışmalarının aktif olduğu dönemde meydana gelen bu tarz hareketlerin sadece Hocalı ile sınırlı olmadığı da belirtilmelidir. Soykırımın *suçlu zihnin*in kanıtlanması çok zordur ve Hocalıdaki durumda daha belirsizdir. Ancak, Ermenilerin bu tarz önceden pusu kurma hareketleri, mültecileri helikopterle takip etmeleri ve radyodan verilen emirler, *suç işleme niyetinin* bu soykırımsal faaliyetlerin uygulanmasından önce oluşmuş olduğuna işaret etmektedir. Dahası, Hocalı örneğinde Ermenilerin hedef grup olarak “Azerbaycanlıları” seçmeleri ve bu grubun bir kısmını yok etmeye niyetlenmeleri oldukça açıktır.¹⁶

Elbette, bu olayda muhtemel soykırım suçunun açık unsurları olduğundan –Ermeni “soykırım”ındaki gibi– olayın yapısının açıklığa erdirilmesi için uluslararası hukuki bir düşünceye açıkça bir ihtiyaç vardır. Ne yazık ki bunca zaman geçmesine rağmen Hocalı katliamı ve Dağlık Karabağ çatışmasının diğer trajik olaylarıyla ilgili hukuki bir karar yoktur.

Bir süredir, Dağlık Karabağ çatışmaları sırasında işlenen uluslararası suçların soruşturulması için Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi modelleri kullanılarak *duruma özel* uluslararası ceza mahkemelerinin kurulmasına ihtiyaç vardır. Bu iki kurum kendilerini adaleti sağlama ve uluslararası ceza hukukunda yeni anlayışlar oluşturmada kanıtlamıştır. Daha ötesinde, Dağlık Karabağ çatışması için kurulacak bu tarz mahkemeler için çağrılar bir süredir ortadadır.¹⁷

Böyle bir *özel mahkeme* Hocalı katliamının nitelendirilmesi ile ilgili konuları da ele alacak ve bu korkunç olayların mağdurlarını onurlandıracak ve adaleti getirecek olan adil ve tarafsız gerçekleri tesis edecektir. Ermeni “soykırımı” siyasi lobicilerine gelince, bu tür olayların ancak hukuki vesilelerle ve uluslararası ceza hukukunun bir uluslararası mahkemede uygulanması ile nitelendirilebileceğini kabul etmek zorundalar. Bir uluslararası yargı kurumu Ermeni “soykırım”ının tarihi bir gerçek olarak kabul edilemeyeceğini çoktan kanıtlamıştır. Bu tür politik lobiciler davranışları ile Ermeniler için durumu aslında daha da kötüleştirmektedir, zira uluslararası yargı kurumlarının bu tarz kararları uluslararası toplumu “soykırım” iddialarının politik bir hayal ürününden başka bir şey olmadığı konusunda ikna edebilir. Bu, bazı devletleri kabul ettikleri kararları iptal etme ve “tanımaldan” vazgeçmeye zorlayabilir. Bu yüzden Ermenilerin adaleti parlamentolarda değil mahkemelerde aramaları daha akıllıca olabilir.

16 Kamal Makili-Aliyec, *Enforcement of International Law in Nagorno-Karabakh Conflict* (Tbilisi: Universal, 2008), s.75.

17 Makili-Aliyec, *Enforcement of International...*, s.89; Elkhan Mehtiyev, “Armenian-Azerbaijani conflict: Prague Process and Current Status of Negotiations”, 2006, http://anl.az/el/q/qarabag_6/q-13.html; Elchin Mehdiyev, “Special tribunal should be created for prosecution of Khojaly genocide perpetrators”, *Trend*, 26 Şubat, 2014, <http://en.trend.az/news/karabakh/2246324.html>.

KAYNAKÇA

- “The Armenian Genocide 1915-1923.” *Armenian Church*.
<http://www.armenianchurch-ed.net/armenian-heritage/armenian-genocide/remembering/>.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*, 10.2., 43. ve 44. Maddeler.
http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.
- Case Law of International Criminal Tribunal for Rwanda. II. Paragraf. *Intent to destroy in whole or in part*.
- İsviçre Ceza Kanunu*, 261. Madde.
- “Criminal conviction for denial that the atrocities perpetrated against the Armenian people in 1915 and years after constituted genocide was unjustified.” (17 Aralık 2013). *EHCR Registrar*, Press Release.
- “French Council Finds Bill Penalizing Denial Unconstitutional.” (2012). *Armenian Weekly*. <http://www.armenianweekly.com/2012/02/28/french-council-finds-bill-penalizing-genocide-denial-unconstitutional/>.
- Makili-Aliyev, Kamal (2008). *Enforcement of International Law in Nagorno-Karabakh Conflict*. Tbilisi: Universal.
- Mehdiyev, Elchin (2014). “Special tribunal should be created for prosecution of Khojaly genocide perpetrators”. *Trend*.
<http://en.trend.az/news/karabakh/2246324.html>.
- Mehtiyev, Elkhan (2006). “Armenian-Azerbaijani conflict: Prague Process and Current Status of Negotiations”. http://anl.az/el/q/qarabag_6/q-13.html;
- “Perinçek: Switzerland requests referral to Grand Chamber” (2014). *Federal Office of Justice*. Press Release.
http://www.ejpd.admin.ch/content/ejpd/en/home/dokumentation/mi/2014/ref_2014-03-11.html.
- Smith, Ray (15 Şubat 2014). “European Ruling Ignites Freedom Debate.” *IPS*.
<http://www.ipsnews.net/2014/02/european-ruling-ignites-freedom-debate/>
- “Turkish anger as Swiss appeal Perinçek decision”, (14 Mart 2014). *swissinfo.ch*. <http://www.swissinfo.ch/eng/turkish-anger-as-swiss-appeal-perin%C3%A7ek-decision/38167380>.

“We welcome Swiss government decision of Perinçek case – Armenian President”, (14 Mart 2014). *News.am*.
<http://news.am/eng/news/198982.html>.

Weed, Matthew C. (10 Mart 2011). *International Criminal Court and the Rome Statute: 2010 Review Conference*, CRS Report for Congress.
<http://fas.org/sgp/crs/row/R41682.pdf>.